

## Семинар

### «Бібліотечно-інформаційні ресурси НАН України: формування, збереження, використання»

**29** травня 2007 р. у НБУВ відбувся традиційний щорічний семінар для керівників бібліотек НДУ НАН України, розташованих у м. Києві. Програма семінару передбачала всебічне обговорення питань формування, збереження та використання бібліотечно-інформаційних ресурсів НАН України.

Розгорнуту картину стану, перспектив та пріоритетів розвитку бібліотечно-інформаційних ресурсів Національної академії наук України було представлено в доповіді вченого секретаря Інформаційно-бібліотечної ради НАН України, канд. іст. наук **Т. Л. Кулаковської**.

У виступі зазначалося, що порівняно з 2006 р. бібліотечна мережа системи НАН України не змінилася і нараховує 96 бібліотек НДУ. Пріоритетними напрямками діяльності залишаються формування, взаємовикористання та збереження документних ресурсів як бази наукових досліджень, науково-аналітичне та бібліографічне опрацювання інформації, створення корпоративних електронних інформаційних ресурсів. Характеризуючи динаміку розвитку основних ресурсних складових бібліотечно-інформаційної системи НАН України, доповідачка наголосила, що уперше за останні 10 років намітилася тенденція зростання обсягу фондів бібліотек, зріс до 850 прим. середній показник надходжень документів на одну бібліотеку, хоча, водночас, було названо бібліотеки, в яких протягом 2006 р. адміністраціями установ не виділялися кошти на поточне комплектування фондів.

Позитивну оцінку отримала робота бібліотек інститутів літератури, вугільних енерготехнологій, Національного ботанічного саду з документообміну і співпраця у цьому напрямі з Центром формування бібліотечно-інформаційних ресурсів НБУВ.

Наголошуючи на питаннях збереження фондів, доповідачка звернула увагу присутніх на неприпустимості разового списання значних масивів літератури без погодження з Інформаційно-бібліотечною радою (ІБР) установи та НБУВ, а також обов'язкової надсилки до НБУВ актів за результатами перевірок бібліотечних фондів і списків вилучених документів. Значне місце у доповіді відводилося питанню матеріально-технічного забезпечення бібліотек, зокрема, зазначалося, що у ряді бібліотек зроблено ремонти, виділено додаткові площі, придбано комп'ютерну техніку, облоднано АРМи для користувачів з онлайн-науково-інформаційними ресурсами, передплаченими для бібліотек НБУВ.

Однак, незважаючи на збільшення кількості бібліотек, які отримали комп'ютерну і ксерокопіювальну техніку, сьогодні 15% бібліотек ще не мають такої техніки, а у 30% вона вже застаріла і потребує заміни. Проблемним залишається також питання програмно-технологічного забезпечення бібліотек. Більшість бібліотек послуговується демоверсією програми ІРБІС. Повну версію мають лише бібліотеки інститутів зоології та проблем міцності.

У доповіді зазначалося, що наявність комп'ютерної техніки та можливості використання інтернет-технологій дозволяють якісно обслуговувати читачів, залучаючи електронні науково-інформаційні ресурси, поповнювати фонди, формувати електронні колекції наукових публікацій світового репертуару 2006 р. Бібліотеки НДУ наповнювали 125 БД, у т. ч. ЕК, БД праць співробітників установ. У виступі наголошувалося на необхідності збереження пріоритету розвитку доступу до світових БД із

використанням телекомунікаційної інфраструктури НАН України.

Створена у НБУВ корпоративна система онлайнового доступу дозволяє використовувати передплачені Бібліотекою ресурси провідних світових постачальників наукової інформації. Оперативному отриманню установами НАН України новітньої інформації сприяла реалізація проекту INTAS «Доступ до електронних журналів для вчених Нових Незалежних Держав», у рамках якого ряд бібліотек мають сьогодні доступ до електронних ресурсів відомих європейських видавництв і можливість отримувати повнотекстові копії необхідних статей із науки і техніки з Національної бібліотеки з Німеччини.

Наголошувалося на необхідності створення сайтів бібліотек або вміщення даних про бібліотеку на сайтах установ, підвищення інформативності таких довідок, підготовці бібліографічних видань та створенні їхніх електронних версій, наприклад, у вигляді компакт-дисків активізації співпраці у цих питаннях із фахівцями НБУВ і науковцями установ. Прикладами такої взаємодії може бути співавторство з науковцями Інституту економіки промисловості зав. бібліотеки Н. І. Вишневської у підготовці термінологічного словника з інформатизації, участь зав. бібліотеки Інституту історії України Л. Я. Мухи у підготовці нарису та бібліографії до ювілейного видання установи.

Поглиблено аналізувався стан кадрового забезпечення бібліотек, наголошувалося, що тенденція плинності групи бібліотечних працівників зі стажем роботи до 10 років, на жаль, залишається неподоланою і основоположною передумовою розв'язання проблемних питань бібліотек має стати реалізація ідеї їхнього розвитку як об'єктів єдиної державної політики, а також реальна дієва підтримка з боку адміністрацій, ІБР установ НАН України.

З лекцією «Мережеве науково-інформаційне забезпечення наукових досліджень у НАН України» виступив мол. наук. співробітник Центру комп'ютерних технологій НБУВ **Д. В. Солов'яненко**. Його виступ містив інформацію про стан використання передплачених електронних науково-інформаційних ресурсів установами НАН України в 2006 р. і 1 квартал 2007 р. Доповідач зазначив, що найактивнішими користувачами були НБУВ, Національний науковий центр

«Харківський фізико-технічний інститут низьких температур», інститути гідромеханіки, фізики, радіофізики і електроніки. Позитивно була оцінена робота Інституту проблем міцності щодо кумуляції та упорядкування отриманих масивів статей. Слухачів було поінформовано про онлайнові науково-інформаційні ресурси, передплачені на 2007 р. – найавторитетніші наукові журнали, інформаційні продукти ELSEVIER – наукова електронна бібліотека (передплачено доступ до 2 тис. журналів за останні 5 років), реферативна БД Scopus – найбільша загальнонаукова реферативна БД, наводяться індекси цитування публікацій; було також продемонстровано технічні можливості отримання інформаційних продуктів.

Програмою семінару передбачалося всебічне висвітлення проблеми формування бібліотечних фондів, детальний аналіз основних джерел комплектування фондів сучасної бібліотеки. Ці аспекти було розглянуто у ряді виступів працівників Центру формування бібліотечно-інформаційних ресурсів НБУВ, організованого на базі відділів комплектування вітчизняної та зарубіжної літератури Бібліотеки. Так, головний бібліотекар Центру **О. В. Полякова** поінформувала присутніх про друковані та електронні зарубіжні наукові періодичні видання, передплачені НБУВ на наступний рік. Зав. сектору Центру **Р. Л. Красій** зробила повідомлення про міжнародний книгообмін, здійснюваний НБУВ, нагадала керівникам бібліотек про необхідність надсилки до НБУВ видань установ для міжнародного книгообміну, зауважила, що навіть за умов незначних тиражів наукової продукції установ, про її вихід слід інформувати Центр формування бібліотечно-інформаційних ресурсів НБУВ. Розмову про джерела поповнення бібліотечних фондів предметно проілюстрував і доповнив перегляд вітчизняних видань, пропонує НБУВ для книгообміну бібліотекам, проведений зав. сектору Центру **Л. А. Пестрєцовою**.

Корисні методичні поради щодо опрацювання, збереження і використання бібліотечно-інформаційних ресурсів містили ряд консультацій. Методика каталогізації електронних ресурсів розглядалася у консультації зав. відділу каталогізації НБУВ, канд. іст. наук **І. П. Антоненко**. Зокрема, йшлося про дотримання в роботі

Міждержавного стандарту ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис». Зазначалося, що даний стандарт встановлює загальні вимоги і правила складання бібліографічного опису документів, його частини або групи документів; набір областей і елементів бібліографічного опису, послідовність їх розміщення, наповнення і спосіб представлення елементів, застосування приписаної пунктуації і скорочень.

Цей стандарт поширюється на опис документів, який складається бібліотеками, органами науково-технічної інформації, центрами державної бібліографії, видавництвами. Стандарту надано чинності з 1 липня 2007 р. згідно наказу Держспоживстандарту України від 10 листопада 2006 р. № 322. НБУВ планує провести за даним стандартом практичні заняття.

Методика підготовки бібліографічних видань детально розглядалася у консультації наук. співробітника відділу національної бібліографії **Л. В. Бєляєвої**. Це питання, за висловом доповідачки, напередодні підготовки НАН України до відзначення свого 90-річчя надзвичайно актуальне, адже практично кожна бібліотека буде залучена до участі у ювілейних заходах, розробки бібліографічних видань, складання нарисів про свої бібліотеки і наукові установи. З огляду на це акцентувалася увага присутніх на ряді бібліографічних джерел, виданих НБУВ, де дібрані наукові праці кожної з наукових установ Академії за різні роки. Ними доцільно скористатися на етапі добору матеріалів.

Доповідачка нагадала основні принципи розміщення матеріалів у бібліографічному виданні, навела приклади, коли доцільнішим і логічнішим є розміщення матеріалів за темами і у хронології, а не за абеткою. Слухачам було запропоновано звертатися за консультаціями до фахівців відділу національної бібліографії НБУВ.

Органічно доповнюючими один одного були повідомлення працівників Центру консервації і реставрації НБУВ. Самі теми виступів («Профілактика аварійних ситуацій у бібліотечних установах» – заст. ген. директора НБУВ, керівник Центру консервації та реставрації НБУВ, канд. іст. наук **Л. В. Муха** і наук. співробітник Центру **Л. П. Затока**; «Організація

поставарійного моніторингу при ліквідації наслідків аварії» – гол. бібліотекар Центру **Т. В. Крікова** і провідний інженер-хімік **Л. М. Волосатих**; «Виконання протипожежних заходів та періодичний огляд фондосховищ як запорука недопущення аварійної ситуації» – зав. відділу наукових технологій збереження фондів НБУВ, канд. техн. наук **М. М. Омельченко**) дозволили всебічно обговорити фондохоронні заходи Бібліотеки.

Зокрема, у названих виступах йшлося про психологічну готовність персоналу, наявність організаційних упереджувальних заходів, продуманість і конкретність плану дій на випадок аварій, визначення приміщення на випадок концентрації у ньому пошкодженої літератури, погодженість плану дій з адміністрацією, забезпеченість матеріалами для відновлювальних робіт із бібліотечними фондами. Наголошувалося на обов'язковому здійсненні моніторингів екології приміщень, світлового режиму та ін., залученні до цих заходів фахівців відповідних міських служб, контролю за температурно-вологісним режимом.

Детально обговорювалися протипожежні заходи, акцентувалася увага на контролі за станом приміщень, електропроводки, наявності плану евакуації, забезпеченості належною кількістю вогнегасників.

Значний інтерес у присутніх викликала консультація заступника Голови ЦК профспілки НАН України **Є. І. Меркулова** щодо юридичних аспектів діяльності сучасної бібліотеки. Керівники бібліотек НДУ отримали відповіді на свої запитання, які стосувалися заробітної плати, доплат. Зазначалося: доплати за знання іноземної мови не збереглися; керівники бібліотек не мають права на суміщення посад; підставою для оформлення наукової пенсії є: робота у підрозділі, який має науковий статус, виконання у потрібному обсязі науково-дослідної, науково-методичної і науково-організаційної роботи, наявність наукових публікацій та ін.

Підсумовуючим виступом семінару стала консультація наук. співробітника відділу бібліотекознавства **Н. І. Смаглової** з питання управління бібліотекою. Увага присутніх керівників бібліотек зверталася на обов'язкове виконання управлінських функцій, зокрема, планування і

організації роботи, здійснення контролю та обліку, – це входить у перелік посадових обов'язків кожного керівника. Зазначалося, що нещодавно отриманий бібліотеками НДУ 4-й випуск збірника документів і матеріалів «Організація роботи бібліотеки науково-дослідної установи Національної академії наук України» містить ряд типових документів (Положення про бібліотеку, про інформаційно-бібліотечну раду, правила користування бібліотекою та ін.), згідно яких керівники бібліотек повинні розробити і затвердити відповідні документи для своєї бібліотеки. Присутнім було наведено перелік основних документів, згідно з яким має

відбуватися діяльність бібліотеки. Зокрема, це: положення про ІБР та бібліотеку установи, посадові інструкції працівників бібліотеки, орієнтовні норми на основні бібліотечно-інформаційні процеси, плани-звіти про роботу бібліотеки.

Учасники заходу мали також можливість ознайомитися з книжковою виставкою за темою семінару, отримати список літератури з питань планування дій персоналу бібліотек у разі виникнення екстремальних ситуацій.

**Наталія СМАГЛОВА,**  
наук. співробітник НБУВ